

PROMICANJE MENTALNOG ZDRAVLJA DJECE I MLADIH U ODGOJNO-OBRAZOVNOM OKRUŽENJU

Lucija Tomac Cvitkovićⁱ

Primljen: 9. 8. 2024.
Prihvaćen: 20. 3. 2025.

Važnost proučavanja mentalnog zdravlja i organizacije aktivnosti za njegovo promicanje prisutni su u nacionalnoj i međunarodnoj literaturi, iz različitih perspektiva. Pregledana je znanstvena literatura od 2017. do 2024. godine, koristeći bazu Google Scholar te smjernice relevantnih organizacija poput WHO-a i UNICEF-a. Inicijalna pretraga rezultirala je s tri rada na hrvatskom jeziku i 212 radova na engleskom jeziku. U konačnu analizu uključeno je 20 radova na engleskom jeziku, dok nijedan rad na hrvatskom jeziku nije zadovoljio kriterije, zbog čega su za kontekst Republike Hrvatske korišteni Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2023. i Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole. Naglasak je u analizi stavljen na suradnju obrazovnih i zdravstvenih institucija, razvoj preventivnih programa i intervencija te pružanje usluga mentalnog zdravlja unutar odgojno-obrazovnog okruženja, uz istodobnu pojavu aktivnosti u digitalnom okruženju. U Republici Hrvatskoj primjenjuje se univerzalni kurikularni pristup, poput međupredmetne teme Zdravlje. Njime se propisuju ishodi učenja i teme, ali se ne nude jasne smjernice o ulozi pojedinih dionika u njegovoj provedbi.

Ključne riječi: *mentalno zdravlje; promicanje mentalnog zdravlja; pedagoški aspekti promicanja mentalnog zdravlja; prevencija; odgojno-obrazovni kontekst*

ⁱ Lucija Tomac Cvitković, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, 51000 Rijeka, Hrvatska; lucija.tomac@ufri.uniri.hr; <https://orcid.org/0000-0002-2329-7068>

Uvodⁱⁱ

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2013) definira mentalno zdravlje kao »stanje dobrobiti u kojem pojedinac prepoznaje svoje vlastite mogućnosti za suočavanje s normalnim životnim stresovima, može raditi produktivno te može pridonositi zajednici u kojoj živi« (WHO, 2013, 11). Pravo na tjelesno i mentalno zdravlje WHO je prvi put definirao tvrdnjom da mentalno zdravlje podrazumijeva »uživanje najvišeg standarda zdravlja kao jedno od temeljnih prava svakog ljudskog bića« (Drew *et al.*, 2005, 81).

Osim toga, važnost proučavanja mentalnog zdravlja i rad na njegovu promicanju nalaze se u nacionalnoj i međunarodnoj literaturi iz različitih perspektiva. U prilog tome govore i rezultati istraživanja UNICEF-a (2021), koji pokazuju da je od 1,2 milijarde adolescenata u 2020. godini, oko 166 milijuna imalo teškoće s mentalnim zdravljem, poput anksioznih misli, poremećaja pažnje i poremećaja u ponašanju. Na europskom području 2024. godine više od 13 % djece i adolescenata mlađih od 19 godina pokazalo je probleme s mentalnim zdravljem (UNICEF, 2024). Posebno je uočljiv porast problema s mentalnim zdravljem nakon pandemije COVID-19, kada je broj prijavljenih problema porastao s prethodnih 8 % na 23 % (Statista, 2024).

Na području Republike Hrvatske 44 000 adolescenata u dobi od 10 do 19 godina ima problema s mentalnim zdravljem, što čini 11,5 % ukupne populacije ove dobne skupine (UNICEF, 2021). Izazove mentalnog zdravlja prepoznaju i roditelji adolescenata. Primjerice, rezultati istraživanja Zloković i Tomac (2023a), provedenog na uzorku od 181 roditelja koji su procjenjivali kvalitetu života djece, pokazali su da roditelji mentalno zdravlje svoje djece ocjenjuju prosječnom ocjenom 3,91. Ovaj bi podatak bio optimističan da više od 10 % roditelja ne procjenjuje mentalno zdravlje svoje djece u potpunosti ili djelomično lošim.

Iako obitelj čini primarnu socijalizacijsku zajednicu, naponi roditelja u promicanju općeg, a samim time i mentalnog zdravlja nisu dovoljni. To se očituje u činjenici da roditelji izražavaju potrebu za podrškom odgojno-obrazovnih i specijaliziranih ustanova, koje bi im

ⁱⁱ Rad je rezultat znanstveno-istraživačkog rada na projektu »Pedagoški aspekti promicanja mentalnog zdravlja djece i mladih« (voditeljica Jasminka Zloković, šifra: uniri-isku-sni-društveni 23-25 2964) uz potporu Sveučilišta u Rijeci.

služile kao oslonac u njihovu djelovanju (Zloković i Tomac, 2023b). Zbog toga praktičari iz područja obrazovanja, zdravstva i socijalne skrbi mogu pridonijeti intervencijama u domeni mentalnog zdravlja unutar odgojno-obrazovnih institucija (Fazel *et al.*, 2014). Evidentni su pokušaji uvođenja aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja u formalni odgojno-obrazovni kontekst, ali ne postoji jasna operacionalizacija načina na koji bi se te aktivnosti trebale provoditi. Velika odgovornost stavljena je na učitelje, nastavnike i stručne suradnike, koji se u svojem radu često susreću s izazovima vezanima uz prekasno prepoznavanje teškoća s mentalnim zdravljem.

Odgojno-obrazovno okruženje često je gotovo marginalizirano u aktivnostima za promicanje mentalnog zdravlja, iako ono može biti idealno za ostvarivanje aktivnosti u području mentalnog zdravlja, što uključuje različite preventivne aktivnosti i intervencije. U tom smislu govori se o tri vrste intervencija na koje se može naići u školama (Ford i Finning, 2023). Prvi pristup je univerzalni pristup koji obuhvaća cijelu ustanovu ili sve učenike određenog razreda. Primarni cilj univerzalnog pristupa jest prevencija mentalnih teškoća i promoviranje mentalnog zdravlja. Ovaj pristup okarakteriziran je izradom i provedbom preventivnih programa u suradnji odgojno-obrazovnih djelatnika i vanjskih ustanova, koji se direktno može povezati s aktivnostima primarne prevencije. Drugi pristup je ciljan ili selektivan pri čemu su preventivne aktivnosti i intervencije orijentirane prema pojedincima koji se smatraju rizičnima za razvoj teškoća s mentalnim zdravljem. Aktivnosti se provode u svrhu prevencije početka poremećaja. Prilikom implementacije ovog pristupa vidljivi su savjetodavni razgovori kao rezultat procjene stanja pojedinca, posebice pripadnika rizičnih skupina kao što su nacionalne manjine, migranti i osobe s teškoćama, što je ekvivalent aktivnostima sekundarne prevencije. Treći pristup naziva se naznačenim pristupom. U naznačenom pristupu intervencije se pružaju učenicima koji već proživljavaju simptome mentalnih poremećaja u svrhu reduciranja simptoma i prevencije sekundarnih teškoća koje se javljaju uz primarni poremećaj. Aktivnosti obuhvaćene ovim pristupom najčešće se odnose na upućivanje osobe u vanjske, specijalizirane ustanove poput psihologijskih i psihijatrijskih ordinacija, a orijentiraju se na aktivnosti tercijarne prevencije.

Važnost odgojno-obrazovnih ustanova u promicanju mentalnog zdravlja učenika vidljiva je u povezanosti mentalnog zdravlja s obrazovnim ishodima (Deighton *et al.*, 2018). Konkretno, loše mentalno zdravlje može se povezati s depresijom, anksioznošću i internaliziranim teškoćama, što može dovesti do prekida školovanja (Esch *et al.*, 2014; Riglin *et al.*, 2014). Osim toga, loše mentalno zdravlje može uzrokovati smanjenje motivacije, manjak energije i loše odnose s vršnjacima i nastavnicima, što posljedično dovodi do slabije sposobnosti izvršavanja školskih obveza i dodatnog narušavanja mentalnog zdravlja (Ford i Finning, 2023).

Istraživanja ukazuju na važnost podrške odgojno-obrazovnih institucija i njihovih dionika u promicanju mentalnog zdravlja zbog njihova izravnog kontakta s učenicima (Reynolds *et al.*, 2007; Vulić-Prtorić i Lončarević, 2016; Dalsgaard *et al.*, 2020; Allen *et al.*, 2024). Ipak, uočava se izostanak jasno određenih pedagoških aspekata ovog fenomena, koji se odnose na definiranje odgojno-obrazovnih pristupa, strategija i intervencija usmjerenih na podržavanje emocionalne dobrobiti, psihološke otpornosti i socio-emocionalnog razvoja učenika. To uključuje stvaranje pozitivne školske klime, individualizirani pristup, suradnju odgojno-obrazovnih ustanova sa zajednicom, razvoj strategija podrške nastavnicima i stručnim suradnicima te poticanje razvoja socio-emocionalnih vještina.

Metodologija

Cilj ovog rada je pružiti uvid u okvire djelovanja u odgojno-obrazovnim ustanovama u svrhu promicanja mentalnog zdravlja djece i mladih na način da će se pregledati znanstveni radovi i smjernice relevantnih organizacija koje se bave izazovima mentalnog zdravlja djece i mladih različite životne dobi u odgojno-obrazovnim ustanovama.

Sukladno postavljenom cilju, u pretraživanju literature korištena je baza Google Scholar. Prilikom pretraživanja u obzir su uzimani samo radovi nastali od 2017. do 2024. godine. Razlog odabira raspona godina od 2017. do 2024. jest taj da se u navedenom razdoblju ne pronalazi sustavna sistematizacija recentnih istraživanja i aktualnih smjernica vodećih organizacija koje se bave pitanjima mentalnog zdravlja, što može ukazivati na marginalizaciju problema kako u području znanosti tako i

u pedagoškoj praksi. Prilikom pretraživanja korišteni su termini na hrvatskom i engleskom jeziku, a koji su uključili ‘mental health/mentalno zdravlje’, ‘school/škola’, ‘education/obrazovanje’, ‘teachers/učitelji’, ‘pedagog/pedagogue’, ‘mental health promotion/promocija mentalnog zdravlja’. Kriterij selekcije sastojao se u tome da je naslov rada morao sadržavati barem riječi ‘mentalno zdravlje/mental health’ i ‘škola/school’ uz opcionalne dodatke riječi ‘pedagog/pedagogue’, ‘obrazovanje/education’ i ‘mental health promotion/promocija mentalnog zdravlja’. Dodaci u naslovu morali su se pri selekciji pojaviti barem u dijelu teksta.

Pretraga baze Google Scholar rezultirala je s 3 rada na hrvatskom jeziku i 212 radova na engleskom jeziku. Od dobivenih rezultata u razmatranje su uzeti isključivo rezultati znanstvenih radova koji spominju intervencije i preventivne aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja mladih te koji su dostupni u časopisima i zbornicima u otvorenom pristupu. Od radova na engleskom jeziku, u krajnji postupak analize uključeno je 20 radova, dok od radova na hrvatskom jeziku niti jedan rad nije zadovoljio kriterije jer su svi dostupni radovi razmatrali mentalno zdravlje učenika isključivo u kontekstu pandemije COVID-19. Jedini rad koji se bavio preventivnim aktivnostima bio je diplomski rad koji nije ušao u analizu zbog kriterija pripadnosti časopisu ili zborniku.

Osim pretrage baze Google Scholar, na službenim stranicama Svjetske zdravstvene organizacije i UNICEF-a pronađeni su strateški dokumenti usmjereni na načine i mogućnosti promicanja mentalnog zdravlja djece i mladih. Dokumenti su selektirani prema istom kriteriju kao i znanstveni radovi odnosno tražilo se da uključuju riječi ‘mentalno zdravlje/mental health’ i ‘škola/school’ uz opcionalne dodatke riječi ‘pedagog/pedagogue’, ‘obrazovanje/education’ i ‘mental health promotion/promocija mentalnog zdravlja’. Osim toga, za kontekst Republike Hrvatske korišten je *Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2023. godine* i *Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje*.

Aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnom kontekstu na međunarodnoj razini

Na međunarodnoj razini (Tablica 1) uočava se pojava trendova koji uključuju sveobuhvatne programe temeljene na suradnji i interdisciplinarnosti, koji odgovaraju smjernicama vodećih svjetskih organizacija.

Pri tome najveći naglasak na mentalno zdravlje djece, kako u općenitom tako i u odgojno-obrazovnom kontekstu, stavljaju organizacije poput UNICEF-a i Svjetske zdravstvene organizacije.

Tablica 1. Prikaz analiziranih dokumenata i njihovih glavnih karakteristika po tematskim kategorijama

1. Smjernice i izvještaji međunarodnih organizacija		
Autor/i	Vrsta	Temeljni sadržaji / rezultati
Svjetska zdravstvena organizacija (2017)	Smjernice	Ističe se važnost razvoja nacionalnih zdravstvenih strategija i planova s naglaskom na važnost provedbe intervencija za adolescente na svim razinama, počevši od osnovne razine pa sve do strukturiranih razina. Naglašena je važnost međusektorske suradnje ili integrirane programe. Predlaže se uspostava specifične djelatnosti vezane uz zdravlje adolescenata.
UNICEF (2018)	Smjernice	Ističe se važnost omogućavanja temeljnih usluga i sigurnosti za osiguravanje dostojanstva i dobrobiti za svu djecu i zajednicu. Okvir djelovanja orijentiran je na društveno uvažavanje u temeljnim uslugama i zaštiti osnaživanju obitelji i zajednice, usmjerenoj skrbi za rješavanje psihosocijalnih teškoća i izazova zaštite te posebnoj njezi.
Svjetska zdravstvena organizacija (2019)	Priručnik	Navodi se važnost organiziranih aktivnosti u cilju promocije nenasilja. Predlaže se struktura aktivnosti u 9 cjelina koje se odnose na: (1) stvaranje planova djelovanja, (2) prikupljanje i praćenje podataka o zastupljenosti nasilja, (3) prevenciju nasilja kroz kurikularno-utemljene aktivnosti, rad s učiteljima vezan uz vrijednosti i uvjerenja, (4) odgovor na nasilje kada se događa, (5) prilagodba školskih zgrada i okruženja, (6) uključivanje roditelja u preventivne aktivnosti, (7) uključivanje zajednice u preventivne aktivnosti, (8) vrednovanje preventivnih aktivnosti te (9) korištenje podataka u svrhu jačanja pristupa.

UNICEF (2021)	Izveštaj	Predlaže se okvir djelovanja za promicanje mentalnog zdravlja orijentiran na četiri temeljne kategorije: (1) podržavanje obitelji, roditelja i skrbnika, (2) osiguravanje potpore mentalnom zdravlju u školama, (3) osnaživanju i opremanju višestrukih sustava za suočavanje s kompleksnim izazovima mentalnog zdravlja, (4) poboljšanje podataka, istraživanja i dokaza.
Svjetska zdravstvena organizacija (2021a)	Smjernice	Navodi se nužnost implementacije 8 globalnih standarda za promicanje mentalnog zdravlja koji uključuju: (1) vladine politike i resurse, (2) školske politike i resurse, (3) školsku upravu i vođenje, (4) školu i partnerstvo sa zajednicom, (5) školski kurikulum, (6) školsko socijalno-emocionalno okruženje, (7) školsko fizičko okruženje i (8) školske zdravstvene usluge.
Svjetska zdravstvena organizacija (2021b)	Smjernice	Nadopunjava prethodne smjernice dodajući 7 aktivnosti kroz koje se može promovirati mentalno zdravlje učenika, a koje se odnose na: (1) promociju zdravlja, (2) zdravstveno obrazovanje, (3) praćenje, (4) preventivne aktivnosti, (5) kliničko vrednovanje, (6) upravljanje zdravstvenim uslugama i (7) podršku drugim dionicima škola koje promoviraju zdravlje.

2. Uloga odgojno-obrazovnih ustanova u promicanju mentalnog zdravlja djece i mladih

Yang <i>et al.</i> (2018)	Znanstveni rad	Podaci ukazuju na postojanje jedinstvenih prepreka u traženju pomoći kod rizične mladeži i na adekvatnu primjenu kurikularno-utemeljenog pristupa promicanju mentalnog zdravlja.
Fliarkovska (2019)	Znanstveni rad	Utvrđeno je da stručna služba odgojno-obrazovnih ustanova ima važnu ulogu u očuvanju mentalnog zdravlja učenika.
Zhao i Wang (2021)	Znanstveni rad	Rezultati pokazuju da edukacije o mentalnom zdravlju u školama i obitelji mogu poboljšati mentalno zdravlje srednjoškolaca, poboljšati njihove međuljudske odnose i promovirati mentalno i tjelesno zdravlje.

Chen, Wu i He (2023)	Znanstveni rad	Rasprava o značaju zajedničkog obrazovanja u školi i obitelji za razvoj mentalnog zdravlja učenika i analiza postojećih problema u obrazovanju u školi i obitelji s naglaskom na relevantne strategije.
----------------------	----------------	---

3. Modeli i moguće aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja djece i mladih

Doll <i>et al.</i> (2017)	Znanstveni rad	3 studije slučaja primjene participativnog kulturno-specifičnog intervencijskog modela. U sve tri studije ističe se važnost suradnje i partnerstva između škola, vanjskih dionika i obitelji.
Ojio <i>et al.</i> (2020)	Znanstveni rad	Prikaz programa koji se orijentira na mehanizme mentalne bolesti, prevalenciju, dob u kojoj se bolest javlja, čimbenike rizika i mogućnosti liječenja, tipične simptome psihičkih problema i bolesti, strategije samopomoći za prevenciju i oporavak od mentalnih bolesti, poboljšanje ponašanja traženja pomoći i pomaganja i smanjenje stigme povezane s osobama s problemima mentalnog zdravlja.
Norwich <i>et al.</i> (2022)	Znanstveni rad	Predstavljen je dvodimenzionalni okvir koji predstavlja različite, ali povezane ciljeve školskog obrazovanja: (1) promicanje blagostanja i (2) usluga mentalnog zdravlja (prevencija, suočavanje, pomoć s poteškoćama mentalnog zdravlja).
Casale i de los Reyes (2023)	Znanstveni rad	Razrada integriranog konceptualnog modela za procjenu mentalnog zdravlja učenika inkluzivnih razrednih odjela. Novi model uključuje razmatranje profesionalne kompetencije nastavnika u ocjenjivanju, rano prepoznavanje problema mentalnog zdravlja, kontekstualizaciju podataka uzimajući u obzir različite izvore informacija (npr. učenici, roditelji, učitelji) i korištenje metoda utemeljenih na dokazima.

Ford i Finning (2023)	Znanstveni rad	Zaključuje se da mnoge zemlje s visokim dohotkom okreću se višeslojnom pristupu, kombinirajući univerzalne intervencije za sve učenike s ciljanim ili naznačenim intervencijama za one kojima je potrebna s naglaskom na prepoznavanje trenutka, stvaranje empatičnih poveznica, poštovanje dostupnosti i fleksibilnosti i jasnoću uputa
Gigantesco <i>et al.</i> (2019)	Znanstveni rad	Većina učenika kao izvore informacija i aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja preferira pametni telefon za komunikaciju ili dobivanje informacija, tablet za bolju upotrebu u učionici, suradničke igre za digitalne interaktivne obrazovne aktivnosti.
Richter <i>et al.</i> (2022)	Znanstveni rad	Specifični faktori poput organizacije, komunikacije i dostupnosti resursa implementaciji SBMHS značajniji su u razmatranju od ostalih faktora.
Lindsay <i>et al.</i> (2023)	Znanstveni rad	Kroz 14 intervjuja »jedan na jedan« sa studentima, razvijeno je pet glavnih tema: (1) prioritet mentalnog zdravlja, (2) pružanje i usmjeravanje do dostupne podrške, (3) povećanje pismenosti o mentalnom zdravlju, (4) njegovanje veza i socijalne podrške te (5) ojačavanje najbolje prakse u poučavanju i učenju pri čemu se istaknula važnost uloga odgojno-obrazovnih institucija.
Mattison <i>et al.</i> (2023)	Znanstveni rad	Dizajniranje, implementacija i održavanje međuprofesionalne edukacije izvan jednokratnih događaja i unutar autentičnih okruženja prepoznat je kao izazovan sljedeći korak za međuprofesionalnu edukaciju.
Rickard <i>et al.</i> (2023)	Znanstveni rad	Kvalitativne analize otkrile su da su studenti cijenili angažirane i srodne nastavnike, kratke interaktivne sesije i osobno relevantan primijenjeni sadržaj vezan uz mentalno zdravlje.

Zbog ograničenog prostora, na temelju analize znanstvenih radova i smjernica moguće je ukratko istaknuti tek neka od njihovih glavnih utemeljenja.

Prva kategorija odnosi se na smjernice i izvještaje međunarodnih organizacija. U prvom planu javljaju se smjernice Svjetske zdravstvene organizacije (2017) pod nazivom *Accelerated Action for Health of Adolescent (AA-HA!)* u kojima je naglasak stavljen na razvoj nacionalnih zdravstvenih strategija i planova, uključujući operacionalizaciju kurikuluma, pripremu novih strateških dokumenata, izradu implementacijskog plana te provedbu aktivnosti za poboljšanje zdravlja adolescenata. U smjernicama pod nazivom *Operational guideline: Community-based mental health and psychosocial support in humanitarian settings* (CB-MHPSS) UNICEF (2018) ističe važnost osiguravanja temeljnih usluga i sigurnosti za dostojanstvo i dobrobit sve djece i zajednica, pri čemu je poseban naglasak stavljen na obitelji i zajednice, kao i na suradnju sa zdravstvenim ustanovama i drugim dionicima.

Dvije godine kasnije Svjetska zdravstvena organizacija (2019) objavljuje priručnik *School-based violence prevention: A practical handbook* u kojemu ističe važnost organiziranih aktivnosti za promicanje nenasilja kroz razvoj vodstva, praćenje aktualnih situacija, uključivanje kurikularnih aktivnosti i uključivanje obitelji i zajednice u preventivne programe. Slične aktivnosti prepoznaju se i u *On My Mind: Promoting, protecting and caring for children's mental health* – izvještaju kojeg je publicirao UNICEF (2021). U njemu se predlaže okvir djelovanja usmjeren na jačanje vodstva i partnerstava među institucijama, destigmatizaciju i stvaranje otvorenog okruženja za mlade ljude te smanjenje rizičnih i jačanje zaštitnih faktora mentalnog zdravlja u četiri ključna smjera: podrška obitelji, osiguravanje dostupnosti resursa u odgojno-obrazovnim institucijama, osnaživanje sustava i jačanje istraživanja (UNICEF, 2021).

Godine 2021. donesene su smjernice Svjetske zdravstvene organizacije pod nazivom *Making every school a health-promoting school* u kojima se ističe nužnost implementacije osam globalnih standarda za promicanje mentalnog zdravlja, uključujući vladine politike i resurse, školske politike, školsko vodstvo, partnerstvo škole i okruženja, školski kurikulum, socio-emocionalno i fizičko školsko okruženje te školske zdravstvene službe (WHO, 2021a). Iste godine, smjernice WHO *Guideline for School Health Services* (WHO, 2021b) nadopunjuju prethodne preporuke dodajući sedam ključnih aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja učenika: promociju zdravlja, zdravstveni odgoj, praćenje

i podršku, preventivne intervencije, kliničko vrednovanje, upravljanje zdravstvenim uslugama te osiguravanje podrške mentalnom zdravlju u odgojno-obrazovnom kontekstu.

Sljedeća tematska kategorija radova odnosi se na ulogu odgojno-obrazovnih ustanova. Yang *et al.* (2018) ističu važnost suradnje škola s drugim dionicima. Ovu suradnju vide kao mogućnost popunjavanja sadržajnih nedostataka uslijed nerazumijevanja određenog pristupa temi i lakšeg dolaženja do kritičnih populacija kojima su potrebne intervencije. Također naglašavaju postojanje prepreka u traženju pomoći, ovisno o vrsti rizika kojem su mladi izloženi.

Programi u školama koji se temelje na suradnji s obiteljima i vanjskim suradnicima iz zdravstvenog sektora predstavljaju ključ za prevenciju mentalnih teškoća, intervencije u postojećim problemima te aktivnosti usmjerene na promociju mentalnog zdravlja (Fliarkovska, 2019), posebice ako se u obzir uzme mogućnost napretka u mentalnom zdravlju uslijed zajedničkog djelovanja obitelji i škole (Zhao i Wang, 2021; Chen, Wu i He, 2023).

Najveća tematska kategorija usmjerena je na modele i moguće aktivnosti za promicanje mentalnog zdravlja djece i mladih. U tom smislu, kao odgovor na nužnost praćenja smjernica i unaprijeđenja postojećih aktivnosti, uočava se pojavnost tzv. usluge mentalnog zdravlja u školama (eng. *school-based mental health services*, SBMHS) (Richter *et al.*, 2022). Ova usluga predstavlja pokušaj povećanja dostupnosti pristupa uslugama mentalnog zdravlja koji je nastao kao rezultat obveznog pohađanja škole. Budući da djeca i mladi provode značajan dio vremena u školi, ovo okruženje nudi idealne uvjete za ranu identifikaciju problema, prevenciju i pravovremene intervencije (Richter *et al.*, 2022). Isto tako, s obzirom na implementaciju u odgojno-obrazovni sustav, ovaj način može pružiti pravodobni i povoljniji pristup uslugama za promicanje mentalnog zdravlja koji uključuje ranu identifikaciju, prevenciju i intervencije za sprječavanje pogoršanja mentalnog zdravlja. Interes za ovakvim uslugama vidljiv je u istraživanju Doll *et al.* (2017) koji ističu razvidan spektar fokusa, formata i mogućnosti promicanja mentalnog zdravlja. Svima je zajednička ideja o važnosti suradnje škola sa zdravstvenim organizacijama u cilju pružanja podrške djeci i mladima da bi se očuvalo i promoviralo njihovo mentalno zdravlje. Međutim, administrativne prepreke, nedostatak stručnih kadrova i financijskih

sredstava mogu otežati provedbu predloženih strategija što je osobito problematično u kontekstu provedbe smjernica WHO-a (2021) koje zahtijevaju integraciju osam globalnih standarda, a za što neke škole nemaju kapacitete. Također, dostupnost usluga mentalnog zdravlja u školama ostaje izazov, osobito u slabije razvijenim područjima s ograničenim resursima.

Slične ideje navode i Ojio *et al.* (2020) koji u smjernicama na temelju rezultata provedenog istraživanja ističu i mogućnost organizacije aktivnosti u digitalnom okruženju. Na taj način pruža se mogućnost i onim učenicima koji nisu mogli biti prisutni kada je neka aktivnost organizirana. Ovakav tip aktivnosti odnosi se na stvaranje besplatnih i dostupnih obrazovnih materijala putem interneta, a može poslužiti i kao platforma za razgovore učenika i obitelji u izvanškolskom kontekstu. Digitalni oblici intervencija kod Gigantesco *et al.* (2019) pokazali su se poželjnima i iz perspektive učenika. Iako *online* platforme i digitalni resursi omogućavaju veću dostupnost, postoji opasnost od gubitka osobnog kontakta i individualiziranog pristupa. Također, pitanje digitalne pismenosti i pristupa tehnologiji može stvoriti dodatne nejednakosti među učenicima, što je suprotno ciljevima inkluzivnosti istaknutima u WHO-ovim (2021b) smjernicama za školske zdravstvene usluge.

Na razini same škole ističe se uloga stručnih suradnika koji svojim kvalifikacijama omogućavaju sveobuhvatno razumijevanje školskog konteksta i aktualnih kurikuluma zbog čega se u odgojno-obrazovnom kontekstu najveći naglasak stavlja upravo na njih. Norwich *et al.* (2022) smatraju da odgojno-obrazovno okruženje može imati veliku ulogu u promicanju mentalnog zdravlja kroz obrazovnu komponentu i pružanje zdravstvenih usluga za preveniranje, pomoć i rješavanje izazova s mentalnim zdravljem što ukazuje na kompleksnost suradnje odgojno-obrazovnih ustanova i vanjskih dionika.

U cilju smanjenja razlika u potrebnim i pruženim aktivnostima za promicanje mentalnog zdravlja, Casale i de los Reyes (2023) predlažu korištenje modela koji u obzir uzima profesionalne kompetencije učitelja u ranoj identifikaciji mentalnih teškoća i kontekstualizaciju podataka iz različitih izvora (npr. učenici, roditelji, učitelji). Model apostrofira važnost suradnje različitih dionika, posebice u vidu razmatranja profesionalne kompetencije nastavnika u ocjenjivanju, ranom prepoznavanju problema mentalnog zdravlja, kontekstualizaciji podataka uzimajući u

obzir različite izvore informacija te korištenje metoda utemeljenih na dokazima.

Osim u isključivo odgojno-obrazovnom okruženju u kojemu zadatak promicanja mentalnog zdravlja najčešće zahvaća učitelje, nastavnike i stručne suradnike, navodi se sve veća važnost uske suradnje između zdravstvenih i obrazovnih stručnjaka. Upravo su oni prepoznati kao najvažniji za promicanje mentalnog zdravlja djece i mladih, a posebice onih koji pokazuju teškoće u školi (Ford i Finning, 2023). U modelu koji iznosi Friedman (2023) moguće je povezati pedagošku praksu s pristupom temeljenom na razumijevanju proživljene traume. U ovom su modelu izneseni rezultati refleksivne kvalitativne tematske analize provedene s 34 studenta magistarskog i doktorskog studija. Kao ključni koraci u provođenju ovog pristupa ističu se: prepoznavanje trenutka, stvaranje empatičnih poveznica, poštovanje dostupnosti i fleksibilnosti te jasnoća uputa. Slične karakteristike navode i Lindsay *et al.* (2023) prema kojima je, osim fleksibilnosti i jasnoće, veliki naglasak stavljen na radna opterećenja, transparentnost i komunikaciju među učenicima i nastavnicima.

Neki autori orijentirani su na kurikulumu pri čemu se, primjerice kod Mattison *et al.* (2023), ističe mogućnost implementacije kurikuluma sastavljenog od 6 modula kroz 11 tjedana koji obuhvaćaju različite teme iz područja mentalnog zdravlja. Moduli se kreću od čitanja i timskog rada, diskusija i aktivnosti koje teže implementiranju društvenih odrednica zdravlja preko zadataka u timovima, provedbi intervjua pa sve do sastanaka čiji fokus je orijentiran na iskustva suradnje sa zdravstvenim sustavom. U posljednjem modulu fokus je na povratnim informacijama, refleksiji i istraživanju društvenih odrednica koje su povezane s mentalnim zdravljem. Programi vezani uz kurikulume pokazali su se inkluzivnim i cjenovno efektivnim i u drugim istraživanjima (Rickard *et al.*, 2023).

Aktivnosti namijenjene promicanju mentalnog zdravlja u međunarodnom kontekstu pretežito su orijentirane na suradnju institucija formalnog obrazovanja i zdravstvenih institucija. Također, ističe se sve veća važnost istraživačkog pristupa, izrade strateških dokumenata i razvoja kurikuluma kao temelja implementacije mehanizama za očuvanje mentalnog zdravlja i osnaživanje odgojno-obrazovnih ustanova za prepoznavanje trauma. Iako promocija suradnje odgojno-obrazov-

nih i zdravstvenih institucija te razvoj istraživačkih aktivnosti i politika ne predstavljaju novitete u praksama promicanja mentalnog zdravlja, nakon pandemije COVID-19 pojavljuje se novi oblik aktivnosti orijentiran na pružanje potpore. Riječ je o digitalnom okruženju koje do sada nije bilo isticano, a može poslužiti kao most između stručnjaka, mladih i njihovih obitelji u promicanju mentalnog zdravlja jer koristi aktualnu tehnologiju koja je usmjerena većem broju osoba kojima su informacije namijenjene.

Može se zaključiti da su temeljne aktivnosti u promicanju mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnom kontekstu orijentirane na tri već poznata smjera, a uključuju suradnju odgojno-obrazovnih institucija i drugih dionika, provedbu istraživačkih aktivnosti i rad na obrazovnim politikama te razvoj suradnje odgojno-obrazovnih i zdravstvenih institucija. Kao novitet se pojavljuje provedba aktivnosti u digitalnom okruženju koja svoje prednosti usmjerava široj dostupnosti informacija i mogućnosti za učenje vlastitim tempom.

Pristupi za promicanje mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnom kontekstu na području Republike Hrvatske

Pretragom baze Google Scholar na području Republike Hrvatske nije pronađen niti jedan rad koji je zadovoljio kriterije za analizu. Stoga su kao temelj za proučavanje aktualnog stanja uzeta dva strateška dokumenta: *Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2023. godine* i *Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole*.

Strateškim okvirom razvoja mentalnog zdravlja do 2023. godine Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske (2022) definiralo je mogućnosti i područja provedbe strateškog okvira u pet domena pri čemu se jedna odnosi na očuvanje i unaprjeđenje mentalnog zdravlja u predškolskim i školskim ustanovama te akademskoj zajednici. S obzirom na aktualne izazove u odgojno-obrazovnom sustavu, poput stresa, utjecaja medija i rodni normi, Ministarstvo zdravstva predlaže 12 mjera za promicanje i očuvanje mentalnog zdravlja u formalnom kontekstu. Predložene mjere mogu se tematski grupirati, a usmjerene su na: (1) unaprjeđenje informiranosti svih socijalnih partnera o važnosti potrebnih uvjeta za promicanje mentalnog zdravlja na svim razinama obrazovanja, (2) promicanje razvoja i unaprjeđenje ishoda učenja, (3) omo-

gućavanje provedbe probira, (4) razvoj i uspostavu *online* potpore za očuvanje mentalnog zdravlja, (5) aktivno planiranje i provedbu preventivnih i intervencijskih programa, (6) programa podrške i praćenja psihičkog funkcioniranja djece i mladih, (7) provedu edukacije odgojno-obrazovnih djelatnika, (8) poboljšanje kompetencija za prepoznavanje rizika za razvoj problema mentalnog zdravlja među svim dionicima odgojno-obrazovnog procesa, (9) promicanje istraživanja na području unaprjeđenja mentalnog zdravlja djece i mladih i (10) rad na razvoju i implementaciji na dokazima utemeljenih programa promicanja brige o mentalnom zdravlju na svim razinama odgojno-obrazovnog sustava.

U Republici Hrvatskoj dominantan pristup u promicanju i očuvanju mentalnog zdravlja djece i mladih jest onaj univerzalni, koji je kao primarna prevencija orijentiran na sve skupine učenika u jednoj školi, a očituje se u provedbi aktivnosti školskih preventivnih programa i uvođenju međupredmetnih tema. Godine 2019. objavljena je *Odluka o donošenju kurikuluma međupredmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole* (NN 10/2019-212). Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje mentalno zdravlje prepoznaje kao zasebnu cjelinu koja bi trebala biti integrirana u obvezne predmete ili obrađivana kao posebna nastavna cjelina na satovima razredne zajednice. U drugom slučaju, obrada sadržaja može biti interdisciplinarna i multidisciplinarna pri čemu se, osim učitelja i nastavnika, u rad uključuju stručni suradnici, vanjski suradnici i nevladine organizacije.

Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje strukturiran je u četiri ciklusa. U prvom ciklusu, koji se provodi u prvom i drugom razredu osnovne škole, orijentacija je na stjecanju vještina vezanih uz pristojno ophođenje, primjeren odnos prema odraslima i primjeren odnos odraslih, razumijevanje i raspoznavanje osnovnih vrsta osjećaja, važnost poštovanja vlastitih i tuđih osjećaja i samokontrolu osjećaja, prepoznavanje osnovnih vrsta nasilja u stvarnome i virtualnome svijetu, seksualno nasilje – prihvatljiv i neprihvatljiv dodir, raznolikost i različitost među ljudima i u prirodi, solidarnost, prilagodbu na školu, igru i strukturirano i nestrukturirano slobodno vrijeme i samoaktivnosti u očuvanju zdravlja.

Drugi ciklus obuhvaća učenike trećeg, četvrtog i petog razreda osnovne škole. Naglasak je stavljen na teme vezane uz promjene u pubertetu, razvoj samopouzdanja i samopoštovanja, toleranciju, razvoj

asertivnih vještina, pravo izbora i pravo na vlastito mišljenje, elemente primjerenih vršnjačkih ponašanja, vrste nasilja, ulogu obitelji u nošenju s problemom nasilja, seksualno nasilje, tjelesno, mentalno i socijalno zdravlje, ovisnosti i ovisničko ponašanje i medijsku pismenost.

Učenici šestog, sedmog i osmog razreda osnovne škole obuhvaćeni su trećim ciklusom u kojemu je naglasak stavljen na različitosti stečene rođenjem, uzroke stresa i tehnike oslobađanja od stresa, doživljaj zadovoljstva i uspješnosti, povezanost samopouzdanja i rizičnih ponašanja, vrste nasilja i pristanka, promjene u pubertetu s naglaskom na vještine samokontrole emocija, ulogu obitelji u pubertetu i prevenciji rizičnih vrsta ponašanja, sredstva ovisnosti i ovisničko ponašanje te doprinos pojedinca u osnaživanju društva i zajednice.

Posljednji ciklus međupredmetne teme obuhvaća prvi i drugi razred četverogodišnjih i prvi razred trogodišnjih škola. Sadržajno, četvrti ciklus usmjeren je na teme zdravih odnosa, primjerene komunikacije, socijalne uloge, razvoj osobnih kompetencija, rizične i zaštitne čimbenike u stvaranju slike o sebi, ulogu obitelji u društvenoj i socijalnoj prilagodbi i prevladavanju kriznih situacija, utjecaj ovisničkih ponašanja i sredstava ovisnosti na mentalno zdravlje, tehnike za prevladavanje stresa i odgovorno spolno ponašanje koje uključuje planiranje obitelji i pravo na izbor.

Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja i kurikulum međupredmetne teme Zdravlje dijele zajedničke ciljeve, poput prepoznavanja i rane prevencije problema mentalnog zdravlja te poticanja mentalnog i socijalnog blagostanja. Vidljivo je slaganje u ciljevima i aktivnostima zbog čega ova dva dokumenta mogu poslužiti kao okvir za djelovanje. Ipak, međupredmetna tema Zdravlje prvenstveno se bavi ishodima koje je potrebno ostvariti uz navođenje općenitih aktivnosti i predmeta u koje je moguće uključiti određene teme. No, kurikulum ne definira jasno tko bi trebao provoditi pojedine aktivnosti niti koje kompetencije za to trebaju imati odgojno-obrazovni djelatnici. Istraživanja pokazuju da učitelji i nastavnici ne smatraju da imaju dovoljno kompetencija za rad na temama mentalnog zdravlja (Kratt, 2018) ili ne posjeduju dovoljnu razinu informiranosti za djelovanje (Monducci *et al.*, 2015) zbog čega se provedba aktivnosti, intervencija i prevencija prebacuju na stručne suradnike. U tom smislu, Blake (2020) problematizira ulogu stručnih suradnika u školama uslijed nedostatka jasnih granica njihova

djelovanja, ali ističe potencijal u mogućnostima djelovanja na socijalne i akademske ishode učenika, posebice u smislu promocije mentalnog zdravlja. Navedeno se očituje i u rezultatima istraživanja (Mojtbai i Olfson, 2020; Swick i Powers, 2017) u kojima su stručni suradnici oni kod kojih učenici dobivaju najviše informacija i savjeta o radu na vlastitom mentalnom zdravlju.

Upravo zato, stručni suradnici pedagozi mogu postati ključni akteri koji zauzimaju važnu poziciju u promicanju mentalnog zdravlja djece i mladih zbog svoje uloge u identifikaciji, prevenciji, suradnji s drugim stručnjacima i obitelji u stvaranju okruženja koje će promicati mentalno zdravlje učenika.

Zaključak

Promicanje mentalnog zdravlja djece i mladih u odgojno-obrazovnom okruženju predstavlja ključnu komponentu za cjeloviti razvoj pojedinca i prevenciju problema mentalnog zdravlja. S obzirom na to da je uočen trend porasta u postojanju teškoća u mentalnom zdravlju na međunarodnoj i nacionalnoj razini, javlja se potreba za sustavnim djelovanjem u korist promicanja mentalnog zdravlja svih dobnih skupina i na svim socijalnim razinama uključujući obitelj, odgojno-obrazovne ustanove, zdravstvene ustanove te ustanove socijalne podrške i skrbi. Sukladno navedenom, cilj rada bio je pružiti uvid u okvire djelovanja u odgojno-obrazovnim ustanovama u svrhu promicanja mentalnog zdravlja djece i mladih pregledom znanstvenih radova i smjernica relevantnih organizacija koje se bave izazovima mentalnog zdravlja djece i mladih različite životne dobi u odgojno-obrazovnim ustanovama. Evidentno je da vodeće organizacije poput Svjetske zdravstvene organizacije i UNICEF-a kontinuirano ističu važnost razvoja sustavnog i na suradnji utemeljenog pristupa mentalnom zdravlju kroz razvoj nacionalnih strategija, kurikulumu i politika koje omogućuju implementaciju preventivnih aktivnosti u odgojno-obrazovne sustave. Ove smjernice naglašavaju potrebu za sveobuhvatnim pristupom u promicanju mentalnog zdravlja kroz interdisciplinarnu suradnju između obrazovnih i zdravstvenih stručnjaka. Na međunarodnoj razini, naglašava se suradnja između obrazovnih i zdravstvenih institucija, razvoj preventivnih programa, intervencija i pružanje usluga mentalnog zdravlja unutar

odgojno-obrazovnog okruženja, pri čemu se kao novitet pojavljuju koncepti temeljeni na digitalizaciji koji omogućuju širu dostupnost podrške. Važnost odgojno-obrazovnog okruženja u promicanju mentalnog zdravlja očituje se i kroz povezanost mentalnog zdravlja s obrazovnim ishodima zbog čega su odgojno-obrazovne ustanove prepoznate kao ključni nositelji prevencije problema u ponašanju, a njihova uloga je podržana brojnim istraživanjima.

U Republici Hrvatskoj prema korištenim kriterijima pretrage i selekcije ne pronalaze se znanstveni radovi orijentirani na istraživački pristup problemu promicanja mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnim ustanovama zbog čega se kao jedini okviri za integraciju tema mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovni sustav uzimaju strateški dokumenti i kurikularni okviri. Univerzalni pristupi kroz primarnu prevenciju, poput međupredmetne teme Zdravlje, osiguravaju okruženje u kojima svi učenici mogu steći osnovna znanja i vještine potrebne za očuvanje i unaprjeđenje mentalnog zdravlja. Međutim, nedostaje okvir za prepoznavanje rizičnih faktora ili postojećih izazova u mentalnom zdravlju učenika kao i izravni naputci koji bi usmjerili djelovanje različitih dionika. Uloga stručnih suradnika i učitelja u odgojno-obrazovnom okruženju važna je jer njihove kvalifikacije omogućuju sveobuhvatno razumijevanje konteksta i kurikuluma. Prepoznavanje važnosti stručnih suradnika uočeno je i u *Kurikulumu međupredmetne teme Zdravlje za osnovne i srednje škole* (NN, 10/19) u kojoj je navedeno da »veliku ulogu u ostvarivanju očekivanja međupredmetne teme Zdravlje imaju stručni suradnici u školi: pedagog, psiholog, edukacijski rehabilitator, socijalni pedagog koji bi trebali biti nositelji većine aktivnosti koje se povezuju s unaprjeđivanjem mentalnoga i socijalnoga zdravlja učenika«. Zbog nedostatka jasnih smjernica i razgraničenja u domenama rada, u kontekstu Republike Hrvatske nije jasno tko bi koje aktivnosti trebao provoditi, pri čemu se ne pronalaze uloge pedagoga i nastavnika kao osoba koje su u dnevnom kontaktu s djecom. Suradnja između škola i vanjskih dionika, uključujući zdravstvene stručnjake, također se pokazala kao vitalna komponenta u promicanju mentalnog zdravlja djece i mladih.

Iako ovaj rad pruža prikaz literature koja se bavi temom mentalnoga zdravlja mladih, evidentno je njegovo ograničenje u vidu pregleda radova iz baze koja pruža otvoreni pristup zbog čega je uzorak radova

malen te nije moguća generalizacija rezultata analize. Preporuča se pretraga drugih baza u kojima se pronalaze radovi koji nisu isključivo u otvorenom pristupu.

Zaključno, uspješna promocija mentalnog zdravlja u odgojno-obrazovnom kontekstu zahtjeva koordiniranu i sustavnu suradnju između obitelji, škola, zdravstvenih i socijalnih službi. Kao pedagoški aspekti ovog fenomena ističu se pojave pristupa temeljenih na znanstvenim dokazima, kontinuirano obrazovanje nastavnika i stručnih suradnika, kao i uključivanje digitalnih alata, promicanje pozitivnih međugeneracijskih i vršnjačkih odnosa, promicanje empatije i tolerancije, odgovornosti prema sebi i drugim osobama. Upravo ovi aspekti predstavljaju osnovu za stvaranje profesionalnog i osviještenog okruženja koje djeci i mladima može omogućiti razvoj potencijala i poticati adekvatno suočavanje sa stresom koje donose svakodnevne situacije čime se stvara okruženje koje podržava mentalno zdravlje učenika, osigurava ranu intervenciju i prevenciju te potiče pozitivne obrazovne i životne ishode. Iako je uloga stručnih suradnika istaknuta kao ključna, pristupi i aktivnosti koji se nalaze u domeni njihova djelovanja nisu eksplicitno navedeni. Sadržaji, ciljevi i aktivnosti koje će se provoditi mogu ovisiti o slobodnim odlukama i mogućnostima pojedinaca u okruženju u kojemu djeluju. Postojanje sustavnog pristupa, koji osim što jasno propisuje zadaće, aktivnosti i ciljeve, podrazumijeva i usmjerenje na dionike od kojih se to očekuje, potencijalno bi doprinijelo većoj uključenosti stručnih suradnika, posebice pedagoga i nastavnika u provođenje aktivnosti u svrhu promicanja mentalnog zdravlja djece i mladih.

Literatura

- Allen, Kelly-Ann; Greenwood, Christopher J.; Berger, Emily; Patlamazoglou, Lefteris; Reupert, Andrea; Wurf, Gerald i May, Fiona (2024), »Adolescent school belonging and mental health outcomes in young adulthood: Findings from a multi-wave prospective cohort study«, *School Mental Health*, 16, str. 149–160. <https://doi.org/10.1007/s12310-023-09626-6>
- Blake, Mary Kate (2020), »Other duties as assigned: The ambiguous role of the high school counselor«, *Sociology of Education*, 93(4), str. 315–330. <https://doi.org/10.1177/0038040720932563>
- Casale, Gino i de los Reyes, Andres (2023), »An integrated model for school-based mental health assessment in inclusive education«, *Empirische Sonderpädagogik*, 15(3), str. 214–233. <https://doi.org/10.25656/01:29027>

- Chen, Haiping; Wu, Xiaojie i He, Quantao. (2023), »Exploration of students' mental health education model based on the perspective of family-school co-education«, *Frontiers in Educational Research*, 22(6), str. 8–13. <https://doi.org/10.25236/FER.2023.062202>
- Dalsgaard, Søren; McGrath, John; Dinesen Østergaard, Søren; Wray, Naomi R.; Bøcker Pedersen, Carsten; Mortensen, Preben Bo; Petersen, Liselotte (2020), »Association of mental disorder in childhood and adolescence with subsequent educational achievement«, *JAMA Psychiatry*, 77(8), str. 797–805. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2020.0217>
- Doll Beth; Nastasi Bonnie K.; Cornell Laura i Song Samuel Y. (2017), »School-based mental health services: Definitions and models of effective practice«, *Journal of Applied School Psychology*, 33, str. 179–194. <https://doi.org/10.1080/15377903.2017.1317143>
- Drew, Natalie; Funk, Michelle; Pathere, Soumitra i Swartz, Leslie (2005), »Mental health and human rights«, u: Herrman, Helen; Saxena, Shekhar i Moodie, Rob (ur.), *Promoting mental health. Concepts, emerging evidence, practice*, Geneva: WHO, str. 81–88.
- Esch, Pascale; Bocquet, Valéry; Pull Charles; Couffignal, Sophie; Lehnert, Torsten; Graas, Marc; Fond-Harmant; Laurence i Ansseau, Marc (2014), »The downward spiral of mental disorders and educational attainment: A systematic review on early school leaving«, *BMC Psychiatry*, 14, str. 237.
- Fazel, Mina; Hoagwood, Kimberly; Stephan, Sharon i Ford, Tamsin (2014), »Mental health interventions in schools in high-income countries«, *Lancet Psychiatry*, 1, str. 377–387.
- Fliarkovska, Olha (2019), »Safe school as a transfer of mental health of education getter«, *Psychology and Society*, 1, str. 109–115.
- Ford, Tamsin i Finning, Kate (2020), »Mental health in schools«, u: Taylor, Eric; Verhulst, F. C.; Wong, John; Yoshida, Keiko i Nikapota, Anula (ur.), *Mental Health and Illness of Children and Adolescents. Mental Health and Illness Worldwide*, Singapore: Springer, str. 1–15. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0753-8_40-1
- Friedman, Zahava L. (2023), »Signature pedagogies versus trauma informed approaches: Thematic analysis of graduate students' reflections«, *Pedagogy in Health Promotion*, 9(1), str. 17–26. <https://doi.org/10.1177/23733799221118575>
- Gigantesco, Antonella; Palumbo, Gabriella; Zadworna-Cieślak, Magdalena; Cascavilla, Isabella; Del Re, Debora i Kossakowsk, Karolina i WST European Group (2019), »An international study of middle school students' preferences about digital interactive education activities for promoting psychological well-being and mental health«, *Ann Ist Super Sanità*, 55(2), str. 108–117. https://doi.org/10.4415/ANN_19_02_02
- Kratt, Diane (2018), »Teachers' perspectives on educator mental health competencies: A qualitative case study«, *American Journal of Qualitative Research*, 2(1), str. 22–40. <https://doi.org/10.29333/ajqr/5792>

- Lindsay, Brittany L.; Bernier, Emily; Boman, Jennifer i Boyce, Melissa A. (2023), »Understanding the connection between student wellbeing and teaching and learning at a Canadian research university: A qualitative student perspective«, *Pedagogy in Health Promotion*, 9(1), str. 5–16. <https://doi.org/10.1177/23733799221089578>
- Mattison, Debra; Smith, Laura J.; Balzer, Kate; Bavireddy, Vinoothna; Bishop, Thomas W.; Farris, Karen; Fitzgerald, Mark; Rulli, Danielle; Trupiano, Nicole i Anderson, Olivia S. (2023), »Longitudinal interprofessional family-based experience (LIFE): An authentic experiential interprofessional education learning framework«, *Pedagogy in Health Promotion*, 9(1), str. 45–53. <https://doi.org/10.1177/23733799211060726>
- Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske (2022), *Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2030.*, Zagreb: Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske.
- Mojtbai, Ramin. i Olfson, Mark (2020), »National trends in mental health care for US adolescents«, *JAMA Psychiatry*, 77(7), str. 703–714. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2020.0279>
- Mondrucci, Elena; Battaglia, Claudia; Forte, Alberto; Masillo, Alice; Telesforo, Ludovica; Carlotto, Alessandra; Piazzzi, Gioia; Patanè, Martina; De Angelis, Giulia; Romano, Antonio; Fagioli, Francesca; Girardi, Paolo; Cocchi, Angelo; Meneghelli, Anna; Alpi, Andrea; Pafumi, Nicoletta; Moreno Granados, Noelia; Preti, Antonio; Masolo, Francesca; Benzoni, Stefano; Cavenaghi, Sonia; Molteni, Ilaria; Salvadori, Lavinia; Solbiati, Sara; Costantino, Antonella; Di Lauro, Rosalba; Piccinini, Annachiara; Collins Eade, Amanda; Holmshaw, Janet i Fiori Nastro, Paolo (2015), »Secondary school teachers and mental health competence: Italy–United Kingdom comparison«, *Early Intervention in Psychiatry*, 12(3), str. 456–463. <https://doi.org/10.1111/eip.12345>
- Norwich, Brahm; Moore, Darren; Sentiford, Lauren i Hall, Dave (2022), »A critical consideration of ‘mental health and wellbeing’ in education: Thinking about school aims in terms of wellbeing«, *British Educational Research Journal*, 48(4), str. 803–820. <https://doi.org/10.1002/berj.3795>
- [NN] Narodne novine (2013), *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne škole i srednje škole u Republici Hrvatskoj*, 10/2019-212. (19. 1. 2019.).
- Ojio, Yasutaka; Mori, Ryoichi; Marsumoto, Kazunori; Nemoto, Takahiro; Sumiyoshi, Tomiki; Fujita, Hirokazu; Morimoto, Tsubasa; Nishizono-Maher, Aya; Fuji, Chiyo i Mizuno, Masafumi (2020), »Innovative approach to adolescent mental health in Japan: School-based education about mental health literacy«, *Early Intervention in Psychiatry*, 15(1), 174–182. <https://doi.org/10.1111/eip.12959>
- Reynolds, Arthur J.; Temple Judy A.; Ou, Suh-Ruu; Robertson, Dylan L.; Mersky, Joshua P.; Topitzes, James W. i Niles, Michael D. (2007), »Effects of a school based, early childhood intervention on adult health and wellbeing«, *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 161, str. 730–739.
- Rickard, Nikki S.; Chin, Tan-Chyuan; Cross, Donna; Hattie, John i Vella-Bridrick, Dianne A. (2023), »Effects of a positive education programme on secondary

- school students' mental health and wellbeing; Challenges of the school context», *Oxford Review of Education*, 50(3), str. 309–331. <https://doi.org/10.1080/03054985.2023.2211254>
- Richter, Anne; Sjunnestrand, My; Romaer Strandh, Maria i Hasson, Henna (2022), »Implementing school-based mental health services: a scoping review of the literature summarizing the factors that affect implementation«, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), str. 3489. <https://doi.org/10.3390/ijerph19063489>
- Riglin, Lucy; Petrides, K. V., Frederickson, Norah i Rice, Frances (2014), »The relationship between emotional problems and subsequent school attainment: A meta-analysis«, *Journal of Adolescence*, 37, str. 335–346.
- Swick, Danielle i Powers, Joelle D. (2018), »Increasing access to care by delivering mental health services in schools: The school-based support program«, *School Community Journal*, 28(1), str. 129–144.
- UNICEF (2018), *Operational guidelines. Community-based mental health and psychosocial support in humanitarian Settings. Three-tiered support for children and families*, New York: UNICEF.
- UNICEF (2021), *ON MY MIND Promoting, protecting and caring for children's mental health*, New York: UNICEF.
- UNICEF (2024), *The State of Children in the European Union*, New York: UNICEF.
- Yang, Joanna; Lopez Cervera, Roberto; Tye, Susannah J.; Ekker, Stephen C. i Pierret, Chris (2018), »Adolescent mental health education InSciEd Out: A case study of an alternative middle school population«, *Journal of Translational Medicine*, 16, str. 84. <https://doi.org/10.1186/s12967-018-1459-x>
- Statista (2024), *Mental health in Europe – statistics & facts*, statista.com. Dostupno na: <https://www.statista.com/topics/7916/mental-health-in-europe/>
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2013), *The Helsinki statement on health in all policies*, who.int. Dostupno na: https://www.who.int/healthpromotion/conferences/8gchp/8gchp_helsinki_%20statement [8. 6. 2024.]
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2017), *Global accelerated action for the health of adolescents (AA-HA!) guidance to support country implementation*, Geneva: WHO.
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2019), *School-based violence prevention: A practical handbook*, Geneva: WHO.
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2021a), *Making every school a health-promoting school: Implementation guidance*, Geneva: WHO.
- Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) (2021b), *WHO guideline on school health service*, Geneva: WHO.
- Vulić-Prtorić, Anita i Lončarević, Ivana (2016), »Školski uspjeh i mentalno zdravlje: Od relacija do intervencija«, *Napredak: časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 157(3), str. 302–324.

- Zhao, Xianzi i Wang, Jianbiao (2021), »Influence of school mental health education combined with family intervention on the mental health of middle school students«, *Chinese Journal of School Health*, 42(3), str. 408–41.
- Zloković, Jasminka i Tomac, Lucija (2023a), »Kvaliteta života djece i mladih – roditeljska perspektiva«, Nikolić, Milena i Vantić-Tanjić, Medina (ur.), *Zbornik radova XIV. Međunarodne naučne konferencije »Unaprjeđenje kvalitete života djece i mladih*, Tuzla: Udruženje za podršku i kreativni razvoj Tuzla i Edukacijski fakultet Univerziteta u Tuzli, str. 363–373.
- Zloković, Jasminka i Tomac, Lucija (2023b), »Pedagogical aspects of encouraging children's mental health – parents' perspective«, u: Mikhailova, Olga B.; Volk, Marina I.; Novikova, Irina A. i Bashkin, Evgenij B. (ur.), *Zbornik radova IX. Međunarodne znanstvene i stručne konferencije Predanost problemima mentalnog zdravlja*, Moskva: Sveučilište RUDN, str. 99–104.

PROMOTING THE MENTAL HEALTH OF CHILDREN AND YOUTH IN EDUCATIONAL SETTINGS

Lucija Tomac Cvitković

The importance of studying mental health and organizing activities for its promotion is highlighted in both national and international literature, approached from various perspectives. A review of scientific literature published between 2017 and 2024 was conducted using the Google Scholar database, along with guidelines from relevant organizations such as the WHO and UNICEF. The initial search yielded three papers in Croatian and 212 papers in English. A total of 20 English-language papers were included in the final analysis, while none of the Croatian papers met the criteria. Therefore, for the context of the Republic of Croatia, the Strategic Framework for the Development of Mental Health until 2023 and the Curriculum for the Interdisciplinary Topic of Health for Primary and Secondary Schools were used. The analysis emphasized the collaboration between educational and health institutions, the development of preventive programs and interventions, and the provision of mental health services within the educational setting, alongside the emerging role of digital environments in such activities. In Croatia, a universal curricular approach is applied, such as the interdisciplinary topic Health, which defines learning outcomes and themes but does not provide clear guidelines regarding the roles of individual stakeholders in its implementation.

Keywords: mental health; mental health promotion; pedagogical aspects of mental health promotion; prevention; educational context